

Szymon Starowolski (1588–1656) krakkói kanonok, lengyel politikai író és történétíró panaszkodik a borkereskedőkre, akik a morvai borokból egy hét alatt tokajit varázsolnak. Csak az arisztokratáknál és a tehetősebb nemeseknél lehetett a legjobb bort inni, mert ők közvetlenül is tudtak bort behozni, ráadásul saját szükségletre vámmentesen, megbízható szolgák kíséretében. Ezért ez a bor mindig feddhetetlen eredetűnek és minőségűnek számított. Friedrich Hoffmann orvosprofesszor, aki a magyar bor gyógyerejéről írt részletes tudósítást, leírta a hamisítók szégyenletes módszereit is:

„Mielőtt még egészen lezárnánk, még valamit hozzá kell tennünk a magyar borok borzasztó hamisításáról, amely manapság a nyereségvágyó embereknél nagyon felkapott és divatos stb., főként abból az okból, hogy azok [ti. a borok] pompás erejük miatt nagyon sokat érnek és ezért drágán kelnek el. Különös-képpen Németországban szokták a következőképpen utánozni. sszel, amikor a szüret nálunk már megvolt, friss, már kissé erjedő mustot vesznek, amibe szárított spanyol szőlőt vagy mazsolát és cukrot tesznek, hozzáadnak egy kevés fehér sörélesztőt, és az egészet egy langyos helyen érik. Ebből egy kellemesen édes folyadék lesz, amihez még egy kevés alsó-magyarországi bort is tesznek, hogy némileg a valódi természetes ízet megkapja. Ezt azután azoknak, akik nem törődnek vele, vagy nem értenek a magyar borokhoz, valódiként adják el, s ebből a borkereskedők nagy hasznot húznak.

Egyedül csak az tudja megkülönböztetni azonnal az eredetitől a hamisítványt annak zamata, illata, főként pedig a hatása alapján, akinek pontos ismerete van a valódi magyar borokról, és ilyeneket gyakran iszik. Ha a magyar bor élvezetét nem követi fejfájás, viszont a testünk vidámabb és gyorsabb lesz, biztos jelét láthatjuk, hogy a bor valódi volt. Jóllehet a m borok kellemesen édesek, mégis igen egészségtelenek, mert a fejet nagyon megterhelik, és ha valaki sokat iszik ezekből, a teste fáradt lesz és elnehezül: miután a szubtilis, spirituózus elem, amelytől a valódi, hamisítatlan bor kiváló és egészséges lesz, a szőlő tulajdonságától, a nap hatásától, különös-képpen pedig a talaj természetétől és tulajdonságaitól, tápláló nedvességétől függ. Ezek a tulajdonságok viszont nincsenek meg a hamisítványban.”

Hasonló hamisítási gyakorlatról számol be a kelet-lengyelországi Bolechów városkából származó Dov Ber (1723–

A tokaji bor hamisítása

A drága borok hamisítása, a gyengébbek különféle módszerekkel történő feljavítása mindig problémát jelentett a fogyasztók és a hatóságok számára. Különösen azokban az országokban kínálkozott széles lehetőség a „pancsolásra”, ahol nem létezett saját szőlő- és borkultúra. Ezért megérte, hogy az „aurum potabiléből”, az „iható aranyból” tényleges aranypénzt nyerhessenek, mégpedig hamisítás útján. A szükséges ellenintézkedéseket mindenhol megpróbálták megtenni. A kereskedők testületei kötelezték tagjaikat, hogy tisztességesen járjanak el. Érdemes idézni egy részletet a poznani borkereskedők 16. századi esküjéből: „Amikor pedig [a bor] árát megállapítják, úgy adom el, ahogy van, mindenféle alávalóbb fajta bozzákeverése nélkül. Nem fogom sehogymásképp elnevezni vagy nevét megváltoztatni, csak úgy, ahogy én vettem. Az Uristen engem úgy segítjen és Fiának kinszervedése.”

1805) 1790 körül héber nyelven írt emlékiratában, melyben megemlíti magyarországi vásárlásait is. Hegyalján elsősorban mászlást vásárolt, de vett aszút és szamorodnit is. Az előbbit a heber szövegben a német Ausbruch (ausbruch) kifejezéssel, az utóbbit a lengyel suchyjadog szóval jelenítette meg. (A suchyjadog szó szerint száraz/töppedt bogyót jelent, az aszúszemet nevezték így a lengyel kereskedők). Vásárolt még csökkent értékű, sőt rossz borokat is, ezeket finoman szólva feljavította. Az itt közölt részletet, amely az 1764-es esztendőre vonatkozik, Bányai Viktória fordításában Komoróczy Géza adta ki.

„A fentebb említett gróftól [gróf Butler Gábor] származó óborom maradékát mind eladtuk másoknak, palackozva, kvartonként [azaz kb. 0,69 l] egy aranypénzért. Kivéve azt a száználcvan palack bort, amelyet Senal úrnak, a katonai parancsnoknak, Lwów város parancsnokának adtam el. francia férfi volt, mindenféle borok nagy szakértője, pincéjében mindig találhatóak voltak Európa országaiból való különféle borok. Amikor ő és a lakomájára meghívott sok előkelőség ivott ezekből a palackokból, mindannyian elcsodálkoztak ezen a boron, hogy milyen erősen érződik a jó illata. Elhívott a házába, megérkezésemkor beszóltott a szobájába, és így szólt hozzám: »Kedves kereskedőm, kérlek, mondd el nekem, mit csináltál ezekkel a palack borokkal, amelyeket eladtál nekem, hogy ilyen erősen érződik a jó illatuk.«

Ezt feleltem neki: »Uram, higgye el nekem, én nem tudok semmit a borok kezeléséről, ahogyan veszem a bort, éppen úgy adom el! Ezt a bort is, ahogy megvettem hordókban, úgy tettem a palackba, és úgy adtam el, anélkül, hogy bármi egyebet csináltam volna vele.« Ezzel megszabadultam a kérdéseitől, és

elhagytam a házat békességben. Ezt az urat azonban nagyon felbőszítette, hogy nem fedtem fel neki a titkot. Az pedig ezen a módon volt. A körülméletlen Arnolt, Ronsanet francia kereskedő könyvelője, amikor Drezda városából először jött Lwówba, különféle borokat hozott magával. Mutatott nekem spanyol borokat, kicsiny üvegekben, kisebbekben, mint fél kvart, olyanok voltak, mint a provançe-i olaj. Megízleltem ezt a bort az üvegből, és nagyon erősen érződött a jó illata. Azonnal felismertem, hogy ez az illat jó lesz a magyar palackos borhoz, és minden alkalommal vettem ezekből a spanyol üvegekből, és palackonként vagy kvartonként fél pohárkányival hozzáadtam a magyar borhoz. Az említett spanyol bor ára pedig egy aranypénz volt 4 kis, félkvartos üvegért.”

A 19. század elején, a napóleoni háborúk idején Sigismund Friedrich Hermbstädt 1813-ban berlini folyóiratában kelt ki az ausztriai hamisítók miatt: „Az egyéb osztrák tartományokban sok tokajit akarnak inni, de sehol sincs belőle kevesebb és sehol sincs könnyebb dolga a borhamisítóknak. Mindent, ami édes, barna és s r , tokajinak neveznek és drága pénzért adják el. Kivételt képez a császári udvar, amely számára főként a tarcali és tállyai királyi kamaraszőlőkből válogatnak bort; valamint több magyar főrangú házban és néhány ágens [kereskedő ügynök] asztalán található eredeti tokajit; minden más közönséges hamisított áru, melynél a szírup játssza a főszerepet.”

A borok minőségét nemcsak a kereskedők, hanem még a fuvarosok is ronthatták, akikre szünet nélkül panaszkodtak, hogy megdézsmálják a szállítmányokat. Erről anekdotikus formában írt elbeszélést Mikszáth Kálmán Csász. kir. bor címmel. ●